

МЕСТО И РОЛЬ ХОЗЯЙСТВ НАСЕЛЕНИЯ В РАЗВИТИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ОТРАСЛИ

Аннотация. В статье анализируется влияние индивидуальных крестьянских хозяйств на развитие аграрной отрасли Украины. Конкурируя с большими предприятиями и фермерскими хозяйствами, они положительно влияют на формирование инвестиционного рынка сельского хозяйства.

Ключевые слова: индивидуальное крестьянское хозяйство, инвестиционная привлекательность, кооперация, продовольственная безопасность, ресурсы, продукция, прибыль.

LOCATION AND ROLE OF ECONOMICS IN THE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL INDUSTRY

Summary. The article analyzes the influence of individual peasant farms on the development of the Ukrainian agrarian sector. Competing with large enterprises and farms, they positively influence the formation of the investment market for agriculture.

Key words: individual farming, investment attractiveness, cooperation, food security, resources, products, profit.

УДК 658.003.1:65.28

Бурляй А. П.

*кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри економіки
Уманського національного університету садівництва*

Бурляй О. Л.

*кандидат економічних наук, професор,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Уманського національного університету садівництва*

Непочатенко О. А.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Уманського національного університету садівництва*

Burliai A. P.

*PhD, Associate Professor,
Department of Economy
Uman National University of Horticulture*

Burliai O. L.

*Professor,
Department of business, trade and exchange activities
Uman National University of Horticulture*

Nepochatenko O. A.

*PhD, Associate Professor,
Department of business, trade and exchange activities
Uman National University of Horticulture*

ВПЛИВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Анотація. У роботі розглянуто вплив діяльності сільськогосподарських підприємств на навколишнє природне середовище, а саме на земельні угіддя, водні ресурси та атмосферне повітря. Встановлено, що важливим чинником поліпшення екологічного стану країни є екологізація сільськогосподарського виробництва, у тому числі розвиток органічного виробництва.

Ключові слова: сільське господарство, екологічний стан, навколишнє природне середовище.

Вступ та постановка проблеми. Сприятливий екологічний стан країни є невід'ємним складником сталого розвитку, який в Україні визнано пріоритетною концепцією розвитку. Сільськогосподарська діяльність, що проводиться у сучасних умовах, не завжди відповідає законам природи і призводить до виникнення різноманітних екологічних загроз в екосистемах та до висна-

ження природних ресурсів. Насамперед це пов'язано зі збільшенням продуктивності сільськогосподарського виробництва як в Україні, так і в інших країнах світу для забезпечення продовольчої безпеки країн та максимізації свого прибутку. Проте відсутність екологічних знань або ж їх нехтування, низький рівень екологічної свідомості та звичайна жага до збагачення призводять до трансформа-

ції екологічних систем і деградації навколишнього природного середовища.

Зважаючи на вагомість галузі сільського господарства в економіці України, важливо дослідити вплив сільськогосподарської діяльності на довкілля для розроблення напрямів поліпшення її екологічної ситуації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Технологічні зміни, які суттєво вплинули на сучасне сільське господарство, викликали значні зміни у навколишньому природному середовищі. Ключовим елементом технологічної революції є перехід до великомасштабного інтенсивного землеробства, використовуючи інтенсивні технології виробництва. Заміна людської праці сільськогосподарськими технологіями стала економічно вигідною, відповідно, продуктивність сільськогосподарських культур може бути збільшена за рахунок використання промислових добрив. Ці промислові ресурси призвели до зміни традиційної сільськогосподарської системи виробництва, яка ґрунтувалася на збереженні родючості ґрунтів на основі природних механізмів.

Також регулярно використання пестицидів, яке забезпечує більш високі врожаї, призвело до нехтування методами профілактики і нехімічної боротьби зі шкідниками.

Технологічні зміни в сільському господарстві мають низку переваг. Зокрема, це підвищення продуктивності природних і трудових ресурсів, зростання обсягів виробництва дешевої їжі для споживачів, переміщення робочої сили із сільського господарства в інші галузі економіки та сприяння зростанню добробуту суспільства. Проте інтенсифікація сільськогосподарського виробництва негативно вплинула на природне середовище. До серйозних екологічних проблем сучасності в аграрній сфері можна віднести нерациональне природокористування, значний ступінь розорювання та деградації угідь, втрату біорізноманіття, забруднення довкілля, втрату родючості ґрунтів, накопичення відходів тощо.

Проблеми негативного впливу сільськогосподарської діяльності на навколишнє природне середовище досліджуються багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими. Так, польський дослідник А. Кеґзіога (2007 р.) указує, що фермери, які прагнуть збільшити врожайність сільськогосподарських культур, трансформують екологічні системи [1]. Його підтримує група вчених зі Словаць-

кого аграрного університету на чолі з М. Lacko-Bartošová (2005 р.), які вказують на необхідність виваженого використання сучасних технологій агровиробництва та уникання небезпечних елементів діяльності, які можуть нанести шкоду довкіллю [2]. Про важливість екологічного стану навколишнього середовища в умовах сталого розвитку вказує Н. Pondel (2013 р.) [3]. Детальну оцінку світового сільського господарства в розрізі дванадцяти основних сільськогосподарських культур світу та екологічних проблем провів J. Clay (2013 р.) [4]. Проблеми екологізації сільськогосподарського виробництва досліджували J.A. McNeely, S.J. Scherr (2003 р.) [5], Н. Binswanger, P. Hazell і А. McCalla (1998 р.) [6] та ін.

Серед досліджень вітчизняних авторів заслуговують на увагу праці Н. Зіновчук (2006 р.) [7], В. Нагірної та І. Савчук (2014 р.) [8], Р. Гевко (2017 р.) [9]. Окрім того, великий обсяг досліджень пов'язаний із необхідністю сталого розвитку сільського господарства, одним з елементів якого є власне екологічний аспект [10–13].

Наведене вище дає змогу зробити висновок про актуальність теми дослідження.

Метою статті є дослідження впливу діяльності сільськогосподарських підприємств України на навколишнє природне середовище в умовах сталого розвитку.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є фундаментальні положення сучасної економічної теорії, праці зарубіжних і вітчизняних учених, чинні законодавчі та нормативні акти з питань діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах сталого розвитку суспільства.

У процесі дослідження використано діалектичний, історичний, графічний методи, а також метод порівняння. Крім того, використані такі методи: метод системного аналізу, абстрактно-логічний, дедуктивний, індуктивний, узагальнення та ін.

Результати дослідження.

Навколишнє природне середовище є предметом впливу сільського господарства. Виробнича діяльність сільськогосподарських підприємств впливає на властивості води, ґрунту та повітря. Сільське господарство також сприяє впливу на біорізноманіття ландшафтів (рис. 1).

Земельні угіддя. Земельні угіддя є найважливішим природним ресурсом, що відіграє ключову роль у вико-

<p><u>Земельні угіддя</u></p> <ul style="list-style-type: none"> розорюваність гумусованість структура ґрунту деградація ерозія внесення добрив, засобів захисту рослин 	<p><u>Використання генномодифікованих організмів</u></p> <p>ІНДИКАТОРИ ВПЛИВУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ДОВКІЛЛЯ</p>	<p><u>Вода</u></p> <ul style="list-style-type: none"> водозабезпеченість водокористування вміст нітратів вміст пестицидів скидання забруднюючих речовин зрошення та осушення земель
<p><u>Екосистема</u></p> <ul style="list-style-type: none"> біологічне різноманіття ландшафтне різноманіття біодиверсифікація флори біодиверсифікація фауни 		<p><u>Атмосферне повітря</u></p> <ul style="list-style-type: none"> зміни клімату викиди парникових газів викиди забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами

Рис. 1. Індикатори впливу сільського господарства на навколишнє природне середовище

Джерело: сформовано авторами

нанні всіх сільськогосподарських заходів. Якість ґрунту є основною концепцією сталого розвитку будь-якої сільськогосподарської системи, метою якої є таке виробництво, яке запобігає або знижує негативний вплив на навколишнє середовище, зберігає ресурси, заощаджує енергію у короткостроковій і довгостроковій перспективах.

Загальна земельна площа України в 2017 р. становила 60 354,9 тис. га, 41 507,9 тис. га – площа сільськогосподарських угідь (68,8%). В Україні один із найвищих рівнів розораності угідь серед країн Європи, який уже майже 10 років становить 54% за науково обґрунтованої норми 40% [14]. Для порівняння: в Австрії цей показник становить 16,9%, в Іспанії – 29,7%, у Франції – 33,1% [15]. Тобто в Україні необхідно скорочувати площу ріллі для відновлення екобалансу території. До областей, у яких рівень розораності не перевищує науково допустимий рівень, можна віднести Волинську, Закарпатську, Житомирську, Івано-Франківську, Полтавську, Харківську, Луганську області (табл. 1).

У всіх інших областях (18) цей показник є значно перевищеним.

Ученими Інституту землеустрою УААН проведено оцінку екологічної стабільності землекористування, згідно з якою в Україні цей показник у 2016 р. становив 0,4 (стабільно нестійке землекористування) [14]. Коефіцієнт економічної стабільності менше 0,33, територія є екологічно нестабільною; від 0,34 до 0,50 – належить до стабільно нестійкої; від 0,51 до 0,66 – переходить у межі середньої стабільності; перевищує 0,67 – територія є екологічно стабільною. Дані рис. 2 показують, що екологічно стабільною щодо землекористування в Україні є лише одна область – Закарпатська.

Окрім кількісних оцінок земельних ресурсів, важливо оцінити їхні якісні параметри, які в останні десятиріччя зберігають тенденцію до погіршення. Так, під дією антропогенного впливу площі сільськогосподарських угідь зазнають перезволоження, заболочення, засолення, підкислення, дефляції, водної ерозії, осолонцювання тощо. За останні роки через нестачу грошових коштів обсяги хімічної меліорації кислих ґрунтів значно скоротилися. Так, у 2015 р. було провапновано лише 88,1 тис. га та внесено 454,1 тис. т вапнякового борошна та інших вапняко-

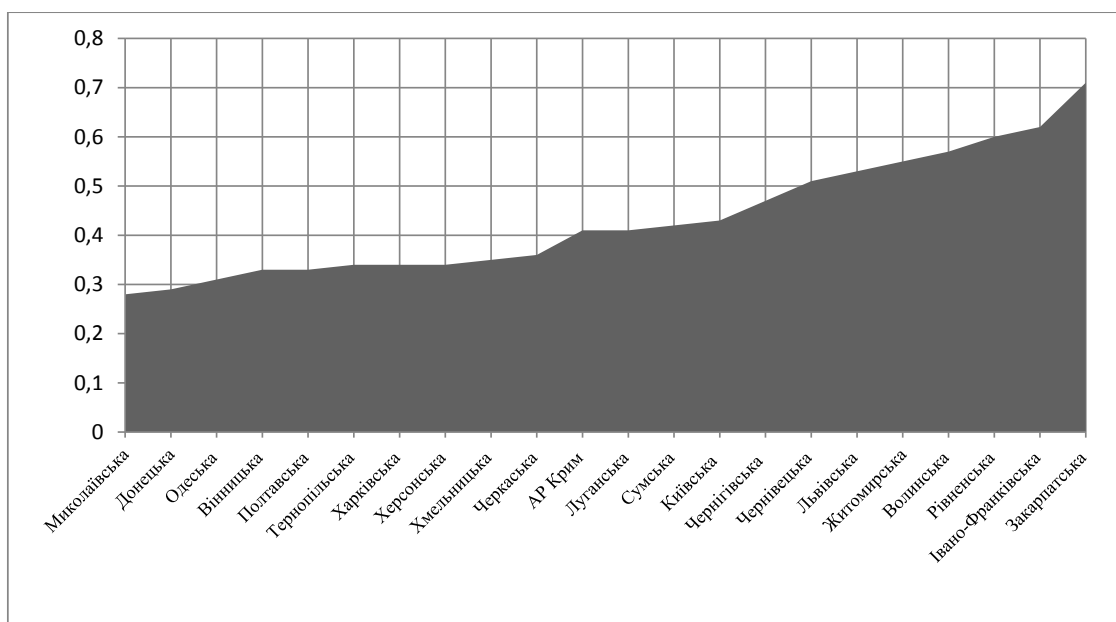

Рис. 2. Коефіцієнт екологічної стабільності землекористування території України

Джерело: сформовано авторами за [14]

Таблиця 1

Групування областей України за рівнем розораності земельних угідь, %

Рівень розораності земельних угідь до 40 %	Рівень розораності земельних від 40% до 50%	Рівень розораності земельних більше 50 %
Волинська	Львівська	Вінницька
Закарпатська	АР Крим	Дніпропетровська
Житомирська	Київська	Донецька
Івано-франківська	Одеська	Запорізька
Полтавська	Чернівецька	Кіровоградська
Харківська	Чернігівська	Миколаївська
Луганська		Рівненська
		Сумська
		Тернопільська
		Херсонська
		Хмельницька
		Черкаська

Джерело: власні дослідження

вих матеріалів (меліорантів), що в 16 разів менше рівня 1990 р. Гіпсування ґрунтів в Україні у 2015 р. проведено на площі всього 7,1 тис. га, що в 43 рази менше порівняно з 1990 р., а внесено гіпсу та інших гіпсовмісних порід 16,0 тис. т [14]. Обсяги площ, на яких проводяться процеси осушення та зрошення сільськогосподарських угідь, в останні роки залишаються незмінними (табл. 2).

Для відновлення якісних характеристик сільськогосподарських угідь та підвищення продуктивності сільськогосподарських культур важливе місце відводиться оптимальному внесенню органічних та мінеральних добрив і використанню засобів захисту рослин. За офіційними статистичними даними, у 2015 р. сільськогосподарськими підприємствами України під посіви сільськогосподарських культур на площу 17 889,1 тис. га всього було внесено 1 415,0 тис. т поживних речовин мінеральних добрив, що залишається на рівні попереднього року. На 1 га посівної площі внесено по 79 кг, що на 3 кг/га менше проти 2014 р. Удобрена площа становить 14,5 млн. га (80,8%). Внесення азотних добрив у 2015 р. становить 69,6% від усіх внесених мінеральних добрив (1 415,0 тис. т), фосфорних – 15,8%, калійних – 14,6% від загального обсягу. Тобто співвідношення внесених поживних речовин мінеральних добрив (NPK) становить 0,7:0,16:0,14 що не відповідає науково обґрунтованому (1,0:0,8:0,7).

До 1990-х років рівень застосування органічних добрив у землеробстві постійно зростав, у 1986–1990 рр. у середньому за рік вносили 266,6 млн. т органічних добрив, у 1990 р. було внесено 257,1 млн. т, або по 8,6 т/га. У 2015 р. органічних добрив внесено всього 9,64 млн. т, що у розрахунку на 1 га посівної площі становить всього 0,5 т, що в 19 разів менше, ніж у 1990 р. Удобрена органічними добривами площа становить 441,8 тис. га (2,5%). У 2015 р. було удобрено мінеральними добривами

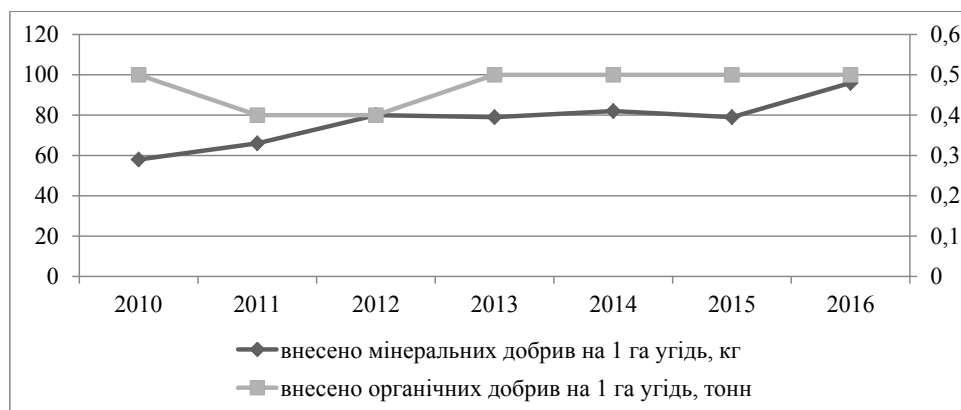
80,8% посівних площ України, а органічними – лише 2,5% посівних площ. У 2015 р. органічних добрив внесено всього 9,66 млн. т, що у розрахунку на 1 га посівної площі становить всього 0,5 т, що в 17 разів менше, ніж у 1990 р. Удобрена органічними добривами площа становить 441,8 тис. га, або 2,5% (рис. 3).

Нами проведено кореляційно-регресійний аналіз, який дає змогу встановити взаємозв'язок між кількістю внесених мінеральних добрив під посіви зернових культур та їх урожайністю у сільськогосподарських підприємствах України за період 2000–2017 рр. Отримані результати вказують на значний рівень впливу обсягів внесених добрив на врожайність культур, оскільки коефіцієнт детермінації наближається до 1 і становить 0,89278. При цьому коефіцієнт кореляції – 0,94, що свідчить про її високий рівень.

Таким чином, можна підсумувати, що сільське господарство впливає на земельні ресурси і водночас діяльність галузі залежить від їхньої якості. Це вимагає раціонального ставлення до використання сільськогосподарських угідь, отримання науково обґрунтованих систем землеробства та екологізації галузі, що буде сприяти поліпшенню природної родючості ґрунту та запобігати його деградації.

Вода. Водні ресурси разом із земельними відіграють значну роль у сільськогосподарській діяльності та зазнають її впливу, виконуючи одночасно функції засобу і предмету праці. Сільське господарство є одним із найбільших споживачів води в Україні серед усіх галузей економіки. Так, у 2015 р. в структурі використання водних ресурсів аграрна сфера займала 1,4%, на зрошення йшло 18,9% використаних водних ресурсів (рис. 4).

Проте в динаміці спостерігається значне скорочення використаних водних ресурсів у галузі сільського господарства. Так, за даними Державного агентства водних

Рис. 3. Динаміка внесення добрив у розрахунку на одиницю сільськогосподарських угідь в Україні

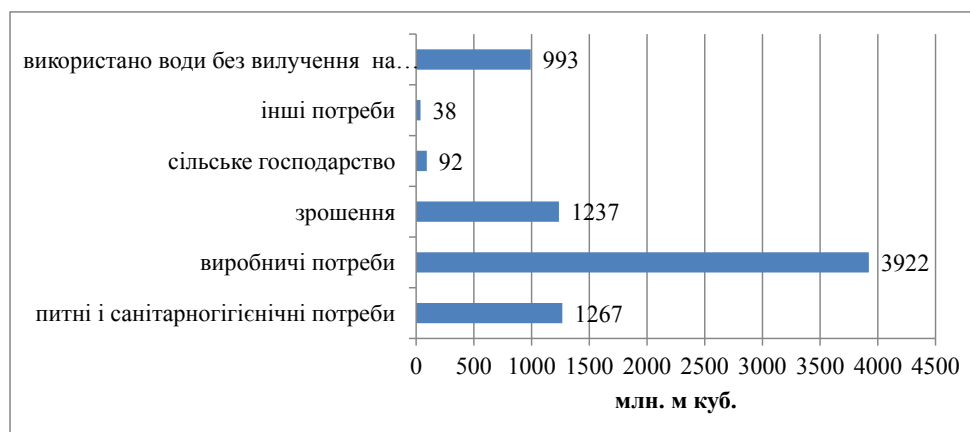
Джерело: сформовано авторами за даними Державної служби статистики України

Таблиця 2

Площа сільськогосподарських угідь, на якій проводяться відновлювальні заходи (тис. га)

Рік	Проведено вапнування ґрунтів	Проведено гіпсування ґрунтів	Площі осушуваних земель	Площі зрошуваних земель
2010	73,2	4,4	942	1540
2011	78,3	7,2	942	1540
2012	105,3	6,3	942	1540
2013	97,8	6,2	942	1540
2014	97,2	6,7	942	1540
2015	88,1	7,1	942	1540

Джерело: сформовано авторами за даними Державної служби статистики України

Рис. 4. Використання водних ресурсів за різними напрямками використання в Україні в 2015 р.

Джерело: сформовано авторами за даними Державної служби статистики України

ресурсів України, у 2000 р. на потреби цієї галузі було використано 513 млн. м³ води, у 2010 р. – 189 млн. м³, а в 2015 р. – лише 92 млн. м³ ресурсу. Тобто спостерігається скорочення водовикористання більш ніж у п'ятеро. Як зазначає Б. Сидорук (2016 р.), тривалий екстенсивний тип залучення водних ресурсів у сільськогосподарський обіг спричинив послаблення здатності водоресурсних джерел до самовідновлення, що негативно відбилосся на обсягах й якості води, що споживається [16].

Екстенсивне ведення сільського господарства в Україні протягом тривалого часу, крім проблеми нестачі водних ресурсів, спричинило також проблему їх забруднення. Основними причинами попадання шкідливих речовин у водні ресурси є необгрунтоване використання засобів захисту рослин і ядохімікатів та концентрація тваринницької галузі за відсутності належної системи очистки їхніх відходів. Одними з важливих напрямів для зменшення негативного впливу галузі на довкілля є раціональне водокористування, інтенсифікація використання водних ресурсів, боротьба з втратами води під час транспортування (інколи досягає 7%), запровадження прогресивної технології обробітку ґрунту, вдосконалення агротехніки, встановлення очисних споруд тощо. В Україні необхідна науково обгрунтована система водозабезпечення сільськогосподарських товаровиробників, яка забезпечувала б оптимальний розподіл водних ресурсів за природно-географічними зонами, економічними районами і галузями народного господарства, відтворення, охорону й комплексне використання води як в Україні загалом, так і в окремих її регіонах [16].

Атмосферне повітря. Інтенсифікація аграрної сфери негативно впливає на атмосферне повітря. Забруднення атмосфери відбувається у разі нерационального застосування пестицидів та засобів захисту рослин. Так, наприклад, хлоровані вуглеводні, які застосовуються як інсектициди, належать до класу стійких пестицидів, тому мають першорядне значення як забруднювачі навколишнього середовища. Вони не піддаються руйнуванню у ґрунті й воді під дією хімічних факторів, мікроорганізмів, фотохімічних реакцій, висока ліпідорозчинність і низька водорозчинність роблять їх здатними до біоаккумуляції. Вони добре випаровуються і забруднюють атмосферу. Шкідливу дію на атмосферу спричиняють засоби захисту рослин у садівництві та виноградарстві та відходи тваринницької галузі. У 2016 р. частка викидів забруднюю-

чих речовин сільського, лісового та рибного господарства становила 2,7%, а викидів діоксину вуглецю – 0,6%. Саме тому важливо переходити до застосування біологічних методів захисту рослин та застосуванню ефективних систем очистки відходів.

Екосистема. Галузь сільського господарства чинить безпосередній вплив на екосистему країни. Диверсифікація сівозмін у рослинництві, обмеження на використання пестицидів і синтетичних азотних добрив забезпечуватимуть сприятливі умови для флори і фауни, хоча прямі заходи із захисту довкілля залежать від індивідуальної діяльності сільськогосподарських товаровиробників, від їх екологічної свідомості. Екологізація сільського господарства сприятливо впливатиме на різноманітність видів дикорослих рослин та тварин, поліпшуватиме ґрунтовий покрив, сприятиме біорізноманіттю.

Саме тому важливим напрямом розвитку сільського господарства в Україні є його екологізація, у тому числі розвиток органічного сільського господарства. Органічне виробництво набуло надзвичайної популярності у світі, у 2016 р. воно було поширено на площі 57,8 млн. га у 178 країнах світу. Це становить 1,2% від загальної площі світових сільськогосподарських угідь. Органічним виробництвом займається 2,7 млн. товаровиробників (для порівняння: у 1999 р. нараховувалося лише 200 тис. органічних виробників) [17].

В Україні в 2015 р. нараховувалося 210 органічних господарств, а загальна площа сертифікованих органічних сільськогосподарських земель становила 410 550 га (близько 1% від загальної площі земель сільськогосподарського призначення). За загальною площею сільськогосподарських угідь, сертифікованих як органічні, у 2015 р. Україна зайняла 20-е місце у світі, 7-е – серед країн Європи та 1-е – у Східноєвропейському регіоні. При цьому майже половина земель, сертифікованих як органічні, були зайняті під вирощуванням зернових (48,1%) (7-е місце серед основних країн – виробників органічної продукції). Понад 16% таких угідь займали олійні (5-е місце), 4,6% – бобові (7-е місце). Далі йдуть овочі – 2% (10-е місце), фрукти – 0,6% і виноград – 0,1% [14]. Слід зазначити, що розвиток органічного виробництва в Україні є одним із пріоритетних напрямів у плані стратегії реформ в аграрному секторі «3+5», що базується на Єдиній комплексній стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 рр. Її впро-

вадження сприятиме як розвитку сільського господарства, так і поліпшенню екологічного стану території країни.

Висновки. Сталій розвиток України передбачає гармонійне поєднання економічних, соціальних та екологічних аспектів. Визначальною галуззю вітчизняної еко-

номіки є сільське господарство. Інтенсифікація аграрної сфери здійснює негативний вплив на навколишнє природне середовище. Важливим напрямом поліпшення екологічного стану країни є екологізація сільського господарства, у тому числі розвиток органічного виробництва.

Список використаних джерел:

1. Kędziora A. Przyrodnicze podstawy ochrony ekosystemów rolniczych. *Fragmenta Agronomica*. 2007. № 3 (95). P. 213–223.
2. Lacko-Bartošová M. Udržateľné a ekologické poľnohospodárstvo, SUA in Nitra. 2005. 575 p. ISSN 80-8069-556-3.
3. Pondel H. Środowisko przyrodnicze w procesie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich na przykładzie Wielkopolski. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań. 2013.
4. Clay J. World agriculture and the environment: a commodity-by-commodity guide to impacts and practices. Island Press. 2013.
5. McNeely J.A., Scherr S.J. Ecoagriculture: strategies to feed the world and save wild biodiversity. Island Press. 2013.
6. Binswanger H., Hazell P. & McCalla A. Agriculture and the environment: perspectives on sustainable rural development. The World Bank. 1998.
7. Зіновчук Н.В. Аналіз негативних екологічних впливів на сільське господарство України. *Вісник ДАУ*. 2006. № 1 (16). С. 143–150.
8. Нагірна В.П., Савчук І.Г. Можливі загрози сільському господарству України з позицій екобезпеки. *Економіка України*. 2014. № 2. С. 71–83.
9. Екологічні аспекти сільськогосподарського виробництва / Р.Б. Гевко, Ю.В. Дзядикевич, Н.Ю. Малевич. Сталій розвиток економіки. 2017. № 2 (35). С. 156–162.
10. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020». URL: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>.
11. Бурляй А.П. Роль сільських домогосподарств у сталому розвитку України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 18. С. 58–62.
12. Трегубчук В. Концепція сталого розвитку для України. *Вісник Національної академії наук України*. 2002. № 2. С. 31–40.
13. Левицька А.В., Шинкарук Л.В. Сталій розвиток сільського господарства в умовах глобалізації; Міністерство освіти і науки України. Національний університет біоресурсів і природокористування України. К., 2017. 76 с.
14. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2015 році. К.: Міністерство екології та природних ресурсів України, ФОП Грінв Д.С., 2017. 308 с.
15. Федулова І.В. Вплив сільського господарства на екологію. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/21189/1/2.pdf>.
16. Сидорук Б. Особливості водокористування в аграрній сфері: проблеми та перспективи. *Агроеліта*. 2016. URL: <http://agroprod.biz/2016/04/29/osoblyvosti-vodokorystuvannya-v-aharnij-haluzi-problemy-i-perspektyvy/>.
17. The World of Organic Agriculture 2018. URL: <https://www.organic-world.net/yearbook/yearbook-2018.html>.

ВЛИЯНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ

Аннотация. В работе рассмотрено влияние деятельности сельскохозяйственных предприятий на окружающую среду, а именно на земельные угодья, водные ресурсы и на атмосферу. Установлено, что важным фактором улучшения экологического состояния страны является экологизация сельскохозяйственного производства, в том числе развитие органического производства.

Ключевые слова: сельское хозяйство, экологическое состояние, окружающая среда.

THE INFLUENCE OF ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES ON THE ENVIRONMENTAL ENVIRONMENT

Summary. The paper examines the impact of agricultural enterprises on the environment, in particular on land, water resources and atmospheric air. It was established that an important factor in the improvement of the ecological state of the country is ecologization of agricultural production, including development of organic production.

Key words: agriculture, ecological status, environment.